

VERİ, GÜÇ VE ADALET: HUKUKTA YAPAY ZEKÂ KULLANIMININ İKTİSADİ, VİCDANİ VE ETİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dinçer ORKAN^{ID}

Prof. Dr. Bedriye TUNÇSİPER^{ID}

Adaletin dijital dönüşüm sürecinde, yapay zekânın hukuki karar destek sistemlerinde kullanılması yalnızca etik ve normatif soruları değil, aynı zamanda iktisadi değerlendirme ölçütlerini de beraberinde getirmektedir. Hız, verimlilik, hata oranlarının azalması ve maliyetlerin düşürülmesi gibi iktisadi gerekçelerle yapay zekâ uygulamaları yargı süreçlerinde giderek daha fazla rol üstlenmektedir. Bu noktada “Adliyelerin yükünü yapay zekâ alabilir mi?” gibi soruların yanında, bu dönüşümün ekonomik sürdürülebilirliği ve toplumsal etkileri de dikkatle tartışılmalıdır. Ülkemizdeki yargı sisteminin mevcut yükü, istatistiksel göstergelerle ortaya konulurken, karar verme süreçlerinde yapay zekânın rolü yalnızca teknik bir konu değil, aynı zamanda vicdan, güven ve toplumsal adalet duygusuyla da doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, yapay zekâ ile hukuk sisteminin kesişimini ve bunun iktisadi boyutlarını bir arada ele alarak, dijital toplumda adaletin anlamına disiplinlerarası bir yaklaşımla ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Adalet, Veri Ekonomisi, Kamu Gücü, İktisadi Verimlilik.

JEL Kodları: D63, O33, L86, D61, A13, H11.

ABSTRACT

DATA, POWER AND JUSTICE: EVALUATION OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAW IN TERMS OF ECONOMICS, CONSCIENCE AND ETHICS

In the era of digital transformation, the use of artificial intelligence (AI) in legal decision-making systems introduces not only ethical and normative questions but also economic evaluation criteria. Factors such as speed, efficiency, reduced error rates, and lower costs are driving the increasing role of AI in judicial processes. Hence, beyond asking whether “AI can relieve the burden on the judiciary,” it is essential to examine the economic sustainability and societal impact of this transformation. In Turkey,

*İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir/ Türkiye, E-mail: dorkan10@hotmail.com.

**İzmir Demokrasi Üniversitesi, İzmir/ Türkiye, E-mail: bedriye.tuncsiper@idu.edu.tr.

Makale Geçmişi/ Article History

Başvuru Tarihi/ Date of Application : 5 Temmuz/ July 2025

Düzeltilme Tarihi/ Revision Date : 30 Temmuz/ July 2025

Kabul Tarihi/ Acceptance Date : 14 Ekim/ October 2025

Research Article

In Turkey, the current burden on the legal system is evident through statistical indicators, yet the role of AI in decision- making processes is not merely technical—it directly intersects with conscience, trust, and the collective sense of justice. This study explores the intersection of artificial intelligence and the legal system, considering both legal and economic dimensions, and aims to shed light—through an interdisciplinary lens—on the evolving meaning of justice in a digital society.

Keywords: Artificial Intelligence, Justice, Data Economy, Public Power, Economic Efficiency.

JEL Codes: D63, O33, L86, D61, A13, H11.

1. GİRİŞ

Adalet, tarih boyunca eşitliği, hakkaniyeti ve düzeni sağlama amacı taşıyan hem bireylerin hem de toplumların yaşamını doğrudan etkileyen temel bir kavram olmuştur. İnsanların bir arada yaşama zorunluluğu, hak ve sorumlulukların tanımlanması ihtiyacını doğurmuş; bu ihtiyaç ise adaletin kurumsallaşmasını beraberinde getirmiştir. Antik Mezopotamya’da Hammurabi Kanunları’yla yazılı hâle gelen adalet anlayışı, sınıfsal ayrımlara rağmen düzeni korumayı amaçlamış; "göze göz, dişe diş" ilkesiyle cezalandırıcı adaletin erken bir örneğini sunmuştur. Antik Yunan’da Eflâtun’un “Devlet” ve Aristoteles’in “Nicomachean Ethics” eserleriyle adalet, felsefi düzeyde tartışılmış; daha sonra John Locke, Hobbes ve Rousseau gibi düşünürlerin katkılarıyla toplumsal sözleşme kuramı çerçevesinde yeniden tanımlanmıştır. Yararçı teorisyenler (örneğin John Stuart Mill), en fazla faydayı doğuran adalet anlayışını savunmuş; Rawls ise “hakkaniyet olarak adalet” yaklaşımıyla özellikle dağıtımcı adaletin temelini atmıştır. Nozick’in mülkiyet temelli yaklaşımı ise, bireysel özgürlükler bağlamında ekonomik adaleti yeniden tanımlamıştır. Tüm bu yaklaşımlar, adaletin yalnızca hukuki bir ideal değil, aynı zamanda iktisadi sistemlerin işleyişini de şekillendiren bir normatif çerçeve olduğunu göstermektedir.

Günümüzde bu tarihsel miras, dijitalleşme, büyük veri ve yapay zekâ teknolojilerinin yükselişiyle birlikte yeni bir kırılma noktası yaşamaktadır. Yapay zekâ (AI), insan benzeri problem çözme ve karar alma yeteneklerini taklit eden, veri odaklı bir teknolojidir. Modern işletmeler, akıllı sensörlerden sistem günlüklerine kadar çok çeşitli kaynaklardan büyük hacimli veriler toplamakta; bu veriler, yapay zekâ sistemlerince analiz edilerek karar süreçlerinde kullanılmaktadır. Görüntü tanıma, doğal dil üretimi, tahminleme ve öneri sistemleri gibi işlevleri sayesinde yapay zekâ hem özel sektörde hem de kamu hizmetlerinde giderek daha stratejik bir konum kazanmaktadır. Yapay zekâ kavramı ilk olarak Alan Turing’in 1950 tarihli “Computing Machinery and Intelligence” adlı makalesinde teorik bir soru olarak ortaya atılmış; daha sonra Warren McCulloch ve Walter Pitts’in yapay nöron modeli, Marvin Minsky ve Dean Edmonds’un sinir ağı makinesi SNARC, Rosenblatt’ın Perceptron modeli ve Weizenbaum’un ELIZA yazılımı gibi öncü uygulamalarla teknik bir alana dönüşmüştür. Ancak bu gelişmeler süreklilik arz etmemiş;

özellikle 1969–1979 yılları arasında, yapay zekâ araştırmalarında finansal kaynak eksikliği, donanım sınırlamaları ve metodolojik tikanıklıklar nedeniyle bir duraklama dönemi yaşanmıştır.

Güncel konuları tartışırken, adaletin teknolojik dönüşümle olan ilişkisi artık yalnızca felsefi ya da hukuki bir merak olmaktan çıkmış; kamusal politikaların, ekonomik kaynak tahsislerinin ve birey-devlet ilişkilerinin merkezine oturmuştur. Özellikle "Adliyelerin yükünü yapay zekâ alabilir mi?" ya da "Karar vermede vicdanı bir algoritmaya yükleyebilir miyiz?" gibi sorular, adaletin yeni çağdaki doğasını sorgulatan başlıca meselelerdir. Türkiye gibi hukuk sisteminin ağır dosya yükü altında işlediği ülkelerde yapay zekâ destekli çözümler hem zaman hem maliyet açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Ancak bu sistemlerin entegrasyonu, yalnızca verimlilik ve etkinlik açısından değil; aynı zamanda etik sorumluluk, hesap verebilirlik, sosyal eşitlik ve ekonomik hakkaniyet ilkeleri ışığında ele alınmalıdır.

Yapay zekâ yalnızca karar süreçlerini hızlandırmakla kalmaz; aynı zamanda hangi bilginin, hangi ekonomik aktörlerin ve hangi sosyal sınıfların önceliklendirileceği sorusunu da beraberinde getirir. Veri toplama süreçlerinden algoritmik karar sistemlerine kadar uzanan bu dönüşüm, aslında bir güç, temsil ve mülkiyet sorunu barındırmaktadır. Bu nedenle, yapay zekâ sistemleri yalnızca teknik araçlar olarak değerlendirilmemeli; hukuk, iktisat ve toplumsal yapı üzerindeki dönüştürücü etkileri çok yönlü ve eleştirel bir bakışla analiz edilmelidir. Özellikle kamu hizmetlerinde kaynak tahsisi, iktisadi verimlilik ve karar alma süreçlerinin rasyonelleştirilmesi gibi konular, yapay zekâ temelli adalet modellerinin yalnızca teknolojik değil, aynı zamanda sosyoekonomik boyutlarıyla da tartışılmasını zorunlu kılmaktadır.

2. HUKUKİ SÜREÇLERDE YAPAY ZEKÂ KULLANIMI

Yapay zekâ, adaletin sağlanmasında oldukça kullanışlı bir araç niteliğindedir. Bazı hukuki sorunların çözümünü kolaylaştırmak amacıyla etkin şekilde uygulanabilir. Mevcut mevzuat, yapay zekâ kullanımına engel teşkil etmemektedir. Örneğin; yapay zekâ, veri tabanlarında arama yaparak mahkemelerde yargı mensuplarına yardımcı olabilir; ilgili yasal metinleri ve belirli bir yargı süreciyle alakalı olan davaları tespit ederek, ilgisiz bilgileri filtreleyebilir. Bu sayede, yasal araştırma süreci sadeleşir ve dava süreçlerinin kısaltılmasına katkı sağlar.

Bu konuyu incelerken yalnızca ülkemiz açısından değerlendirme yapmak yetersiz kalacaktır. Bu nedenle, karşılaştırmalı bir analiz sunmak amacıyla Almanya ve Japonya örnek olarak seçilmiştir. Buradaki amaç; geleneksel yapısını büyük ölçüde koruyan Japonya ile çağdaş ve dijital altyapısı güçlü ülkelerden biri olan Almanya'nın yaklaşım biçimlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir. Bu ülkelerin mevcut durumları incelenerek gerek ülkemizde gerekse uluslararası düzeyde yapay zekânın hukuk alanında ne aşamada ve ne ölçüde kullanıldığı ortaya konmalıdır. Ayrıca, yargı sisteminde iş yükünü taşıyan hâkim ve savcılarının durumu da bu analizde önemli bir yer tutmaktadır.

Bu tür teknolojik çözümlerin gündeme getirilmesinin temel nedeni, mevcut hâkim ve savcılarımızın dosya sayılarına oranla etkili karar verme imkanlarının gitgide sınırlanmasıdır. Bu doğrultuda, ülkemizdeki hâkim ve savcı sayılarının dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Türkiye genelinde toplam 15.304 hâkim ve savcı görev yapmaktadır. Bunların 10.240'ı (%66,91) hâkim, 5.064'ü (%33,09) savcıdır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, toplam 11.158 erkek hâkim ve savcıdan 6.458'i (%57,88) hâkim, 4.700'ü (%42,12) savcıdır. Kadın yargı mensubu sayısı ise toplam 4.146 olup, bunun 3.782'si (%91,22) hâkim, 364'ü (%8,78) savcıdır. Toplam 10.240 hâkimden 6.458'i (%63,07) erkek, 3.782'si (%36,93) kadındır. Savcılar özelinde ise 5.064 savcının 4.700'ü (%92,81) erkek, 364'ü (%7,19) kadındır.

Bu verilerin yanı sıra, daha ayrıntılı bir değerlendirme yapılması için idari yargı, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek yargı organlarındaki kadrolar da ayrı ayrı incelenmelidir. Aşağıda sunulan tabloda bu birimlere ait güncel sayısal veriler yer almaktadır.

Tablo 1. Ülkemizdeki Kurumlara Göre Hâkim ve Savcı Sayıları

ADLİ YARGI HÂKİM VE CUMHURİYET SAVCISI KADRO DURUMU					
	BAY	%	BAYAN	%	TOPLAM
HÂKİM	4168	60,86%	2680	39,14%	6848
SAVCI	4490	93,87%	293	6,13%	4783
TOPLAM	8658	74,44%	2973	25,56%	11631

İDARİ YARGI HÂKİM KADRO DURUMU					
	BAY	%	BAYAN	%	TOPLAM
HÂKİM	926	75,53%	300	24,47%	1226

ANAYASA MAHKEMESİ RAPORTÖRÜ (HÂKİM SINIFINDAN) KADRO DURUMU					
	BAY	%	BAYAN	%	TOPLAM
HÂKİM	17	77,27%	5	22,73%	22

YARGITAY HÂKİM VE CUMHURİYET SAVCISI KADRO DURUMU					
	BAY	%	BAYAN	%	TOPLAM
HÂKİM	593	50,81%	574	49,19%	1167
SAVCI	194	83,98%	37	16,02%	231
TOPLAM	787	56,29%	611	43,71%	1398

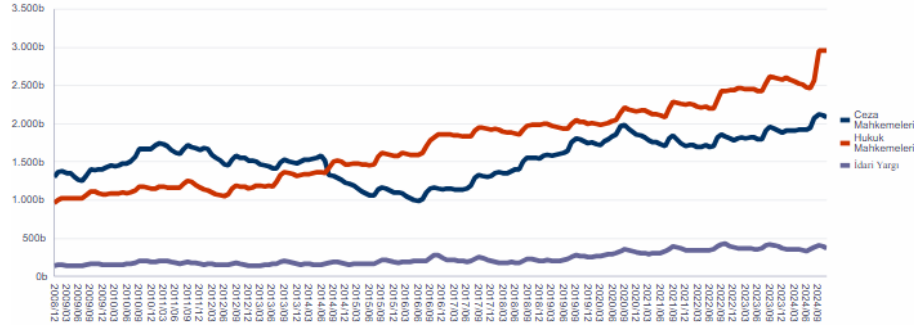
DANIŞTAY HÂKİM VE SAVCI KADRO DURUMU					
	BAY	%	BAYAN	%	TOPLAM
HÂKİM	308	66,24%	157	33,76%	465
SAVCI	16	32,00%	34	68,00%	50
TOPLAM	324	62,91%	191	37,09%	515

BAKANLIK MERKEZ HÂKİM KADRO DURUMU					
	BAY	%	BAYAN	%	TOPLAM
HÂKİM	276	83,13%	56	16,87%	332

Görüldüğü gibi yaklaşık seksen altı milyon nüfusa sahip ülkemiz de 15.304 hâkim ve savcımız bulunmaktadır. Bir de hâkim savcılarımızın iş yükü olarak önlerine gelen dosya sayılarını da inceleyelim:

Tablo 2. Hukuk Mahkemeleri ve İdari Yargı Sayıları

	Günlük GELEN	Günlük KARAR	Seçili Yıl GELEN	Seçili Yıl KARAR	Seçili Gün DERDEST
Ceza Mahkemeleri	3.189	2.656	3.993.795	3.771.484	2.084.749
Hukuk Mahkemeleri	1.495	1.095	2.934.007	2.581.604	2.947.370
İdari Yargı	683	429	716.026	692.914	368.802

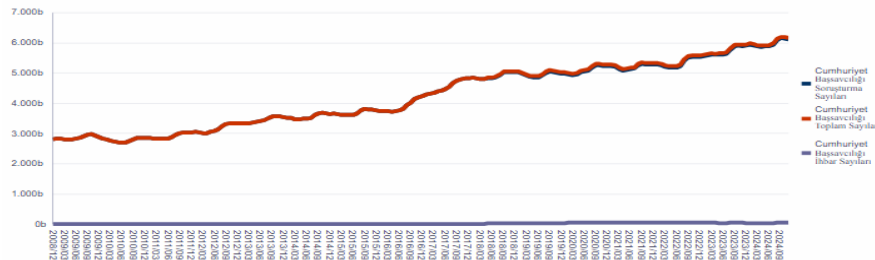
Kaynak: UYAP.

Tabloda görüldüğü gibi günlük gelen dosya sayılarına bakıldığında ceza mahkemeleri açısından 3.189 adet dosya gelirken, gelen dosyalardan alınan günlük karar sayısı ise 2.656 adette kalmaktadır. Buradan da anlaşıldığı üzere sadece günlük yaklaşık olarak biriken dosya sayısı 533 adettir. Bu oran yıl bazında düşünüldüğünde yaklaşık her yıl ilave 200.000'e yakın dosya yükü oluşmaktadır. Bir de orana hukuk mahkemeleri ilave edildiğinde günlük gelen dosya sayısı 1.495, karar alınan dosya sayısı günlük 1.095 adet olduğu için fark 400 adet olmaktadır. O da yıllık olarak yaklaşık 150.000 adet dosya demektir. İdari yargıda ise fark 254 adet, yıllık ise yaklaşık 95.000 adettir.

Tablo 3. Ülkemizdeki Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma Sayıları

DEĞER	Günlük GELEN	Günlük KARAR	Seçili Yıl GELEN	Seçili Yıl KARAR	Seçili Gün DERDEST
Cumhuriyet Başsavcılığı İhbar Sayıları	294	298	258.402	255.628	43.000
Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma Sayıları	5.660	4.774	5.137.260	4.957.258	6.109.113
Cumhuriyet Başsavcılığı Toplam Sayıları	5.954	5.072	5.395.662	5.212.886	6.152.113

Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma Sayıları

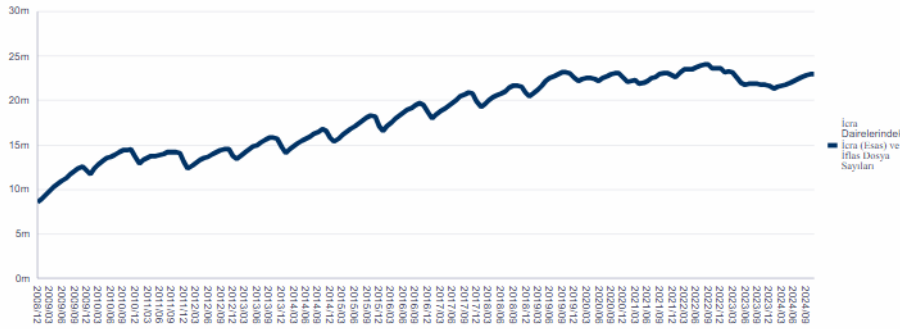
Kaynak: UYAP.

Tablo 3'te ise Cumhuriyet Başsavcılıklarına yapılan soruşturma ve ihbar sayıları yer almaktadır. Ceza ve hukuk mahkemeleri ile idari yargıdaki dosya yükleriyle karşılaştırıldığında, bu alandaki iş yükü göreceli olarak daha az görünmektedir. Ancak şu hususun göz ardı edilmemesi gerekir: Grafiklerde de açıkça görüldüğü üzere, ihbar sayılarında kayda değer bir artış yaşanmakta ve bu eğilim yükselerek devam etmektedir.

Tablo 4. Ülkemizdeki İcra Dosya Sayıları

	Günlük GELEN	Günlük ÇIKAN	Seçili Yıl GELEN	Seçili Yıl ÇIKAN	Seçili Gün DERDEST
İcra Dairelerindeki İcra (Esas) ve İflas Dosya Sayıları	4.798	10.513	8.389.144	6.791.098	22.905.918

İcra Dairelerindeki İcra (Esas) ve İflas Dosya Sayıları

Kaynak: UYAP.

Tablo 4, Türkiye'deki icra dosyalarının durumuna ilişkin önemli veriler sunmaktadır. 2023 yılında, icra ve iflas dairelerindeki dosya sayısı, önceki yıllardan devredenlerle birlikte toplamda 38 milyon 969 bin 260'a ulaşmıştır. 2015-2023 döneminde bu dosya sayısında yüzde 49 oranında bir artış yaşanmıştır. Adalet Bakanlığı'nın verileri, adliyelerde milyonlarca icra ve iflas dosyasının biriktiğini göstermektedir. Bu çerçevede, 2023 yılında yapılan yasal düzenlemeyle, kişisel eşyalar ile ailenin ortak kullandığı temel ev eşyalarının haczi engellenmiştir. Borç miktarından daha yüksek değerde olan eşyaların yanı sıra; buzdolabı, çamaşır makinesi ve yatak gibi ev eşyalarının haczi yasaklanmıştır.

2019 yılında dosya sayısı 20 milyon 312 bine yükselirken, 2020 yılının sonunda 1 milyon 833 binlik artışla toplam dosya sayısı 22 milyon 196 bine ulaşmıştır. COVID-19 pandemisinin ilan edildiği 2020 yılında, Cumhurbaşkanı kararıyla icra ve iflas dairelerinin faaliyetleri geçici olarak durdurulmuştur. 2021'de dosya sayısı 375 bin artarak 22 milyon 571 bine çıkmıştır. 2022 yılında ise icra dosyalarının sayısında hızlı bir artış gözlenmiştir. Ocak ayında 22 milyon 890 bin olan dosya sayısı, Şubat'ta 23 milyon 327 bine, Mart'ta ise 23 milyon 568 bine yükselmiştir. Nisan ayında küçük bir gerileme yaşansa da, Ağustos ayı itibarıyla dosya sayısı 24 milyonun üzerine çıkmıştır.

3. HUKUKTA YAPAY ZEKÂ KULLANIMININ İKTİSADİ BOYUTU

Yapay Zekanın (YZ) özellikle Türkiye gibi yüksek hacimli yargı sistemlerine entegre edilme zorunluluğu, doğrudan kritik seviyelere ulaşan ezici bir yargı iş yükünden kaynaklanmaktadır. İstatistikler bile acı bir tablo çiziyor: ülke genelinde 40 milyondan fazla icra ve iflas dosyası ve yaklaşık 12 milyon bekleyen dava. Mevcut 15.304 hâkim ve savcının kapasitesini çok aşan bu devasa dosya hacmi, geleneksel insan yoğun süreçlerinin artık sürdürülebilir olmadığını göstermektedir. Yapay zekâ sadece isteğe bağlı bir yükseltme değil; örneğin, ceza mahkemelerine günlük olarak gelen ortalama 3.300 yeni dosyanın durmak bilmeyen hızını yönetmek için sistemik bir gereklilik haline geldi. Teknolojik müdahale olmadan, yargı kronik gecikmeler, sistemik verimsizlik ve hukukun üstünlüğünün gerektirdiği istikrarı ve tutarlılığı sağlayamama sorunlarıyla karşı karşıyadır.

Hukukta yapay zekâ argümanı teknik verimliliğin ötesine geçerek açık bir ekonomik zorunluluk haline geliyor. Gergin bir sistemin doğasında bulunan kronik gecikmeler, kamu ve özel sektörlere ağır, ölçülemez maliyetler yüklemektedir. Borçlarını zamanında tahsil edemeyen işletmeler zarar görür, yasal sonuçlar öngörülemez olduğunda ekonomik güvenlik aşınır ve adalet yavaş olduğunda halkın inancı azalır. Aksine, yapay zekâ tarafından kolaylaştırılan daha hızlı ve öngörülebilir bir adalet sistemi, ekonomik güveni artırır, ticari işlemleri kolaylaştırır ve potansiyel olarak kayıt dışı ekonomiye katkıda bulunan faktörleri azaltır. Bu nedenle, yasal yapay zekaya yapılan yatırımlar, sadece BT modernizasyonu için bir bütçe kalemi olarak değil, ekonomik sürdürülebilirlik ve kaynakların verimli tahsisi için ulusal bir strateji çerçevesinde ele alınmalıdır.

Yapay zekâ benimsenmesini artırmak için temel bir strateji, yüksek hacimli ve düşük karmaşıklıkta alanlarda acil, hedeflenmiş teknolojik entegrasyonu içerir. Yürütme ve hukuk davalarındaki muazzam yığılma göz önüne alındığında, Akıllı Dava Önceliklendirmesi hayati önem taşımaktadır. Makine Öğrenimi (ML) algoritmaları, gelen dosyaları risk seviyelerine, karmaşıklıklarına ve hızlı çözülme olasılıklarına göre anında sınıflandırmak için uygulanmalıdır. Bu otomatik süreç, insan uzmanlarının (hakimler ve kıdemli avukatlar) rutin idari filtrelemeden etkili bir şekilde korunmasını sağlayarak, zamanlarını nüanslı insan yargısı gerektiren en karmaşık ve yüksek etkili davalara ayırmalarına olanak tanır. Bu stratejik tahsis, mevcut profesyonel işgücünün verimliliğini en üst düzeye çıkarır.

Tıbbi triyajın ötesinde, Yapay Zekâ, Akıllı Belge İncelemesi ve Emsal Analizi yoluyla hukuki uygulamanın temel işlevine entegre edilmelidir. Hukuk sistemleri, küresel olarak ve Türkiye'de, devasa miktarda hukuki metin, yasa ve içtihat (emsal davalar) deposu içerir. Doğal Dil İşleme (DDI) araçları, bu verileri hızla tarayabilir, sınıflandırabilir ve bağlamsallaştırarak ilgili yasal kalıpları ve potansiyel çelişkileri insan araştırmacılarından çok daha hızlı bir şekilde belirleyebilir. Bu yetenek, hakimler ve savcılar için karar

verme döngüsünü kısaltarak onlara kapsamlı, veriye dayalı özetler sunar.

Elde edilen zaman tasarrufu, doğrudan insan gücü ve zamanında ölçülebilir kazançlara dönüşerek, istatistiklerin ortaya koyduğu temel iş yükü sorununu ele almaktadır. Yapay zekâ destekli bir hukuk sistemine geçiş, düzenleyici ve etik netliğe eşit derecede odaklanmayı gerektirir. Yaygın benimseme, önyargı ve şeffaflıkla ilgili endişelerin proaktif bir şekilde ele alınmasıyla elde edilebilecek kamu ve profesyonel güveninin oluşturulmasına bağlıdır. Hükümetler, yargısal yapay zekâ sistemlerini sertifikalandırmaktan sorumlu bir ulusal organ veya etik kurulu oluşturmalıdır. Bu çerçevede, özellikle öngörücü sonuç modellemesi veya ceza destek sistemleri gibi hassas alanlarda, algoritma şeffaflığı için katı standartlar belirlemeli, adalet ve denetlenebilirliği sağlamalıdır. Net mesleki sorumluluk kurallarının tanımlanması da bir yapay zekâ aracı kusurlu tavsiye verdiğinde kimin sorumlu olduğunu belirlemek için (geliştirici, kurum veya hukukçu) çok önemlidir.

Bir diğer pazarlığa açık olmayan adım ise yasal verilerin standardizasyonu ve uyumlaştırılmasıdır. Yapay zekâ sistemleri, eğitildikleri veriler kadar iyidir. Mevcut yasal dosyalama sistemleri, Türkiye'nin UYAP'ı gibi gelişmiş olanlar bile, tüm yargı kolları (ceza, hukuk, idari) arasında tam standardizasyon ve birlikte çalışabilirlik sağlamalıdır. Bu yetki, dava dosyalarının yapılandırılmış, tek tip meta veri etiketleri kullanılarak girilmesini sağlamalı, böylece dağınık yasal belgeler makine öğrenimi için anında hazır, temiz ve birleşik bir veri setine dönüştürülmelidir. Bu temel çaba olmadan, yapay zekanın potansiyeli veri kalitesi darboğazı nedeniyle ciddi şekilde sınırlı kalır.

Kritik olarak, insan sermayesini geliştirmek ve kültürel değişimi yönlendirmek, sürdürülebilir yapay zekâ benimsenmesinin nihai anahtarıdır. Direnç genellikle teknolojik zorluktan değil, mesleki aşinalıktan ve şüphecilikten kaynaklanır. Hukuk fakülteleri ve yargı eğitim akademileri, yapay zekâ okuryazarlığını ve hukuk teknolojisini zorunlu kılmak için müfredatlarını gözden geçirmelidir. Hukuk profesyonellerinin bir sonraki nesline, yapay zekâ tarafından üretilen içgörülerini etik bir şekilde nasıl kullanacakları, yorumlayacakları ve bunlara nasıl güvenecekleri öğretilmelidir. Bu, yapay zekâyı potansiyel bir yedek olarak değil, zorunlu bir yardımcı pilot olarak yeniden çerçevelemektir. Bu eğitim çabası, teknolojik çözümlerin benimsenmesini ve günlük profesyonel uygulamalara etkili bir şekilde entegre edilmesini sağlamak için kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, yapay zekanın hukuk sektörüne entegrasyonu hem sistemik verimsizliği hem de ekonomik kırılganlığı ele alan stratejik, bütünsel bir dönüşüm olarak kabul edilmelidir. Ülkeler, sınıflandırma ve belge incelemesi gibi yüksek etkili alanlarda yapay zekâyı stratejik olarak konuşlandırarak ve aynı anda temel etik, düzenleyici ve eğitimsel gereksinimleri ele alarak mevcut iş yükü krizini aşabilirler. e-Tebliğat gibi basit dijitalleşme çabalarıyla elde edilen önemli bütçe tasarruflarının (milyarlarca TL tasarruf) gösterdiği gibi, yapay zekaya yatırım yapmak, personel istihdam baskılarını dengeleme, adli bütçeleri optimize etme ve ekonomik kaynakların toplumsal israfını önleme vaadiyle sonuçlanarak nihayetinde daha verimli, istikrarlı ve adil bir adalet sistemine yol açmaktadır.

4. KARAR SÜREÇLERİNDE VİCDAN DUYGUSU YAPAY ZEKÂYA VERİLEBİLİR Mİ?

Yapay zekâya vicdan duygusu kazandırmak, mevcut teknolojik imkânlarla mümkün değildir ve bu konu, etik ve felsefî açıdan oldukça karmaşık bir mesele olarak değerlendirilmektedir. Vicdan, insanların doğruyu yanlıştan ayırmasına yardımcı olan; ahlâkî sorumlulukları ve duygusal tepkileri içeren bir özellik olarak kabul edilir. Oysa yapay zekâ, bu tür duygusal ve etik değerlere sahip değildir. Bununla birlikte, bazı temel noktalar üzerinde durarak bu sorunu daha ayrıntılı bir biçimde ele almak mümkündür.

Vicdan, bireylerin ahlaki değerlerine ve etik anlayışlarına dayalı olarak doğruyu yanlıştan ayırmalarını sağlayan içsel bir mekanizmadır. Aynı zamanda, kişinin başkalarının duygularını anlayabilmesi, empati kurabilmesi ve ahlâkî sorumluluk taşımasıyla da doğrudan ilişkilidir. Buna karşılık, yapay zekâ; veri kümelerinden öğrenen, istatistiksel modellere ve algoritmalara dayalı bir yapıdır. Belirli bir probleme çözüm üretmek amacıyla programlanan bu sistemler, bilinçli düşünce ya da duygulara sahip değildir. Dolayısıyla bir yapay zekâ sisteminin "vicdanlı" kararlar alması, insanın sahip olduğu duygusal, etik ve ahlâkî değerleri içermediği sürece, yalnızca yüzeysel ve mekanik bir işlem olarak kalacaktır.

Yapay zekâlar, etik kararlar verebilecek şekilde programlanabilir; ancak bu kararlar, insan vicdanında olduğu gibi içsel bir duygusal tepkiye dayanmaz. Yapay zekâ, yasa metinlerini ve etik kuralları analiz edebilir, belirli kıstaslara göre karar verebilir; fakat bu kararlar tamamen mantıksal ve matematiksel temellere dayanır. Örneğin, "tramvay ikilemi" (trolley problem) gibi bir etik ikilem karşısında, yapay zekâ önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde bir çözüm sunabilir; fakat bu çözüm ne bir içsel değer yargısını ne de duygusal bir farkındalığı yansıtır. Bir yapay zekânın vicdanlı kararlar verebilmesi için, insanî değerleri, empatiyi, duygusal tepkileri ve ahlâkî sezgileri barındıran bir modelin geliştirilmesi gerekir ki bu, günümüzün teknolojik düzeyinde mümkün değildir.

Bazı araştırmalar, yapay zekânın etik algoritmalar aracılığıyla toplumun etik değerlerine uygun kararlar alabilmesini sağlamaya yöneliktir. Bu algoritmalar, belirli toplumsal normlara ve insan haklarına dayalı karar mekanizmaları üretmeyi hedefler. Örneğin, bir yapay zekâ sisteminin evrensel insan haklarına uygun kararlar alması sağlanabilir. Ancak bu tür kararlar da programlamaya dayalıdır ve gerçek anlamda bir vicdanı yansıtmaz. Çünkü vicdan, bireyin yaşam deneyimlerinden, duygusal zekâsından ve ahlâkî gelişiminden beslenerek şekillenir.

Eğer yapay zekâ vicdanlı kararlar almaya başlarsa, bu durum çok sayıda etik sorunu gündeme getirebilir.

- Karar Veren Taraf: Yapay zekâya hangi etik değerlerin kazandırılacağı ve hangi toplumsal normların rehber olarak seçileceği sorusu ortaya çıkar. İnsanlar arasında farklı etik anlayışlar

vardır; bu durumda, hangi değerlerin "doğru" olduğunu belirleme problemi karmaşık olabilir.

- Sorumluluk: Yapay zekâ bir hata yaparsa, kararın arkasında kimin duracağı hususu da bir diğer karmaşık problemdir. Yapay zekânın vicdanlı kararlar alması hâlinde, bu kararlar için bir sorumluluk paylaşırma sorunu ortaya çıkar.
- Otomatize Edilmiş Vicdan: Vicdanın otomatikleşmesi, etik sorumlulukların ve insan iradesinin dışına çıkılması anlamına gelebilir. Bu, bireylerin vicdanlı kararlar almak yerine makinelerin kararlarına itaat etmeleri sonucunu da beraberinde getirebilir.

Bazı pratik kullanımlar, yapay zekânın insanları desteklemesi yönünde olabilir.

- Adli Sistemde: Yapay zekâ hâkimlerin ve avukatların karar destek sistemlerinde etik çerçeveleri önererek, vicdanlı ve adil kararlar vermelerine yardımcı olabilir. Ancak nihai karar, hâkimlerin vicdanına ve etik yargılarına dayanmalıdır.
- Sağlıkta: Yapay zekâ, bir doktorun kararını etkileyebilir ve tedavi sürecinde etik sorulara yol açan durumları analiz edebilir. Yine de tıbbi kararlar doktorların etik sorumluluklarına dayanır.

5. ADLİYELERİN YÜKÜNÜ YAPAY ZEKÂ ALABİLİR Mİ?

Yapay zekânın adliyelerdeki iş yükünü kısmen hafifletmesi mümkündür; ancak tüm yükü devralması, mevcut koşullar altında hem pratik hem de etik açıdan sınırlıdır. Bununla birlikte, yapay zekânın adliyelerde nasıl yararlı olabileceği ve iş yükünü ne şekilde azaltabileceği konusunda dikkat çeken bazı önemli noktalar ve örnekler bulunmaktadır.

Adliyelerdeki en büyük yüklerden biri, çok sayıda belge ve verinin işlenmesidir. Yapay zekâ, bu belgeleri otomatik olarak tarayabilir, sınıflandırabilir ve arama yapılabilir hâle getirebilir. Örneğin:

- Dava dosyalarının dijitalleştirilmesi: Yapay zekâ, fiziksel olarak arşivlenmiş eski dava dosyalarını tarayarak dijital formata dönüştürebilir. Bu dijitalleşme süreci, hem arşiv maliyetlerini azaltmakta hem de belge erişim süresini kısaltarak zaman ve kaynak tasarrufu sağlamaktadır.
- Veri analizi: Yapay zekâ, geçmiş dava verilerini analiz ederek hangi tür davaların daha sık görüldüğünü ya da hangi hâkimlerin belirli davalarda nasıl kararlar verdiğini tespit edebilir. Bu tür analizlerin otomatikleşmesi, insan kaynağına duyulan ihtiyacı azaltarak kamu harcamalarını optimize edebilir.

Yapay zekâ, hâkimlerin ve avukatların karar alma süreçlerinde destek sağlayan karar destek sistemlerine entegre edilebilir. Bu sistemler, benzer davalardan, içtihatlardan ve yasal düzenlemelerden örnekler sunarak gerekli bilgileri otomatik olarak sağlayabilir. Örneğin:

- İhtihatları ve yasal belgeleri tarayarak ilgili davalar için önerilerde bulunabilir.
- İlgili yasa maddelerini ve önceki yargı kararlarını kısa sürede sunabilir.

Bu teknolojilerin kullanımı, avukat ve hâkimlerin dosya başına harcadığı süreyi azaltarak iş gücü verimliliğini artırmakta ve kamu personeli maliyetlerini dolaylı yoldan düşürmektedir. Birçok dava başvurusu, yanlış sınıflandırma veya eksik belge nedeniyle zaman kaybına neden olmaktadır. Yapay zekâ, başvuruları otomatik olarak analiz edebilir, eksik belgeleri tespit edebilir ve başvurunun hangi tür davaya ait olduğunu belirleyebilir. Bu sayede:

- Mahkemeye yapılan başvurular daha hızlı işlenebilir.
- Gereksiz iş yükü azaltılarak yargının verimliliği artırılabilir.

Bu tür otomasyon, dava dosyalarının sisteme girişi ve ön değerlendirmesi süreçlerinde görev alan personelin iş yükünü azaltarak personel ihtiyacını minimize eder; böylece yargı hizmetlerine ayrılan bütçe içerisinde daha etkin kaynak kullanımı sağlanır.

Yapay zekâ, adli tıp gibi teknik uzmanlık gerektiren alanlarda da etkili biçimde kullanılabilir. Örneğin:

- Rapor analizi: Yapay zekâ, adli tıp raporlarını tarayarak doğruluk ve tutarlılık açısından kontrol edebilir.
- Delil inceleme: Yapay zekâ, dijital delilleri analiz ederek suçlu tespiti veya olayın gelişim süreci hakkında ipuçları sunabilir.

Bu uygulamalar sayesinde karmaşık uzmanlık alanlarında daha hızlı değerlendirmeler yapılabilir; bu da hem zaman, hem de adli tıp alanındaki insan kaynağı ihtiyacını dengeleyerek kamu bütçesi üzerinde olumlu etki oluşturur.

Bazı davalar, mahkemeye taşınmadan önce arabuluculuk veya uzlaşma yoluyla çözülebilir. Yapay zekâ, dijital arabuluculuk platformlarında tarafların pozisyonlarını analiz ederek olası çözüm önerileri sunabilir. Bu da:

- Mahkeme salonlarında harcanan zamanı azaltabilir.
- Taraflar arasında daha hızlı ve etkili çözümler üretilmesini sağlayabilir.

Bu durum, mahkemelerin yükünü hafifletirken arabuluculuk hizmetlerinin düşük maliyetle sunulmasını da mümkün kılar; böylece hem adliye harcamaları azalır hem de adalet hizmetleri daha geniş kesimlere ekonomik olarak erişilebilir hâle gelir.

Avukatlar, dava hazırlığı sürecinde hukuki araştırmalar için önemli ölçüde zaman harcamaktadır.

Yapay zekâ, bu süreçte destek olarak ilgili içtihatları, yasa maddelerini ve benzer dava örneklerini hızla derleyebilir. Örneğin:

- Belirli bir davayla ilgili tüm yasal belgeleri ve geçmiş örnek kararları toplayabilir.
- Bu sayede avukatlar, ihtiyaç duydukları bilgilere çok daha kısa sürede ulaşabilir.

Bu durum, avukatların müvekkillerine hizmet sunma maliyetlerini düşürebilir; özellikle baro destekli hizmetlerde kamusal kaynakların daha verimli kullanımını destekleyebilir.

Mahkemeler dijitalleşme sürecinde ilerledikçe, yapay zekâ da çevrim içi duruşmaların, kararların ve dava dosyalarının yönetiminde yardımcı bir rol üstlenebilir. Örneğin:

- Duruşmaların otomatik planlaması ve organize edilmesi gibi süreçlerde görev alabilir.
- Mahkeme kararlarının, önceden tanımlanmış şablonlara göre hızlıca oluşturulmasını sağlayabilir.

Bu uygulamalar, mahkemelerin idari giderlerini ve operasyonel maliyetlerini düşürerek, bütçede diğer adli ihtiyaçlara kaynak aktarımına imkân verir.

Yapay zekâ, geçmiş davalardaki verilere dayanarak, benzer davaların muhtemel sonuçlarına ilişkin öngörülerde bulunabilir. Ancak bu tür tahminlerin yalnızca istatistiksel verilere dayalı olduğu, kesinlik taşımadığı unutulmamalıdır. Buna göre:

- Hangi dava türlerinin ne kadar sürede sonuçlandığına dair öngörülerde bulunabilir.
- Belirli hâkimlerin hangi dava türlerinde daha fazla görev aldığı tespit edilebilir.

Bu öngörüler, yargı planlamasında etkinlik sağlayarak kaynak tahsisini rasyonelleştirebilir ve maliyetleri öngörülebilen hâle getirebilir.

Tüm bu avantajlara rağmen, yapay zekânın adliyelerdeki iş yükünü tamamen devralması günümüz koşullarında mümkün değildir. Bunun temel nedenleri şunlardır:

- Vicdan ve etik: Yapay zekâ, vicdanî karar verme yetisine sahip değildir. İnsan hakları ve adalet gibi temel değerlere dayalı değerlendirmeler yapamaz.
- Yasal sorumluluk: Yapay zekânın yaptığı hatalardan kimin sorumlu olacağı belirsizdir. Bu, hukuk sistemi açısından ciddi bir sorundur.
- Veri güvenliği ve gizlilik: Adli süreçlerde yer alan verilerin güvenliği çok önemlidir. Yapay zekânın kullanımı, kişisel verilerin korunması ve mahkeme gizliliği açısından ek önlemler gerektirir.

- Şeffaflık: Yapay zekâ sistemlerinin karar alma süreçleri yeterince şeffaf olmayabilir. Algoritmaların nasıl çalıştığı ve hangi kriterlere göre karar verdiği tam olarak açıklanmadığında, adaletin sağlanmasında sorunlar yaşanabilir.

6. ULUSLARARASI UYGULAMALARA BAKIŞ: ALMANYA VE JAPONYA'DA YAPAY ZEKÂ, HUKUK VE EKONOMİ

Yapay Zekâ (YZ) teknolojilerinin hukuk sistemlerine entegrasyonu tekdüze değildir; her ülkenin kurumsal yapısı, ekonomik kaynakları ve teknolojik olgunluğuna bağlı olarak önemli ölçüde değişiklik gösterir. Sonuç olarak, yapay zekanın hukuk alanındaki rolü sadece teknik bir revizyon olarak değil, hukuk ve ekonomi arasındaki etkileşimle şekillenen çok yönlü bir stratejik seçim olarak görülmelidir. Almanya ve Japonya gibi iki gelişmiş ülke tarafından benimsenen modeller, bu dönüşümün hem ekonomik hem de etik boyutlarını anlamak için çarpıcı örnek olaylar sunmaktadır.

Alman Modeli: Yüksek Yatırım ve Hukuk Teknolojisi Yaygınlaşması

Almanya, Avrupa Birliği'nin dijital stratejisinden yola çıkarak, 2020 civarından itibaren Adalet Bakanlığı öncülüğünde resmi "Hukuk Teknolojisi" politikalarını uygulamaya koydu. Bu çerçeve, karmaşık sözleşme analizi, emsal arama, elektronik keşif (e-keşif) ve en önemlisi dava sonucu tahmin sistemleri dahil olmak üzere yapay zekâ destekli uygulamaların yaygın olarak benimsenmesini teşvik etmiştir. Bu yüksek yatırım modeli, yasal süreçlerde maksimum verimlilik ve hızı hedefleyerek hızlı bir dijital dönüşümü kolaylaştırır. Bu modelin pazar uygulamasının en iyi örneği, hava yolcu hakları tazminatı gibi yüksek hacimli, düşük değerli taleplerin işlenmesini ve çözülmesini otomatikleştirmek için yapay zekayı kullanan Flightright gibi çevrimiçi tüketici talep platformlarında görülmektedir. Bu, yapay zekanın rutin işlerde mahkemelerin yükünü azaltma üzerindeki doğrudan etkisini göstermektedir. Ancak, Humboldt Üniversitesi gibi kurumlarda yapılan akademik çalışmalar önemli bir dezavantajı vurgulamıştır: Yeterli algoritma şeffaflığı olmadan öngörücü yapay zekâ kullanımı, potansiyel olarak kamu güvenini aşındırabilecek ve yasal öngörülerin arkasındaki gerekçelendirme gizlenirse sistemik sorunlara yol açabilecek bir "kara kutu" etkisiyle ilgili endişeleri artırmaktadır (UNESCO, 2021). Ekonomik olarak, Alman yaklaşımı, Avrupa İnovasyon ve Teknoloji Enstitüsü (EIT) ile ortak projeler dahil olmak üzere güçlü kamu-özel iş birlikleri ve dijital altyapıya yapılan önemli ve sürdürülebilir yatırımlarla karakterizedir. Bu model, dava işleme sürelerini önemli ölçüde azaltarak uzun vadeli kamu sektörü verimlilik kazançları elde etmeyi amaçlayan, yüksek maliyetli ve yüksek verimli bir stratejiyi temsil etmektedir. Ekonomik gerekçe, yatırım maliyetinin daha hızlı ve daha güvenilir bir adalet sistemiyle dengelenmesidir; bu da sırasıyla ekonomik faaliyeti ve istikrarı besler.

Japon Modeli: Temkinli Entegrasyon ve İdari Odak

Buna karşılık, Japonya daha temkinli ve aşamalı olarak entegre edilmiş bir model izlemiştir. 2018 yılında başlatılan "Yapay Zekâ Mahkeme Desteği" projesi kapsamında, yapay zekâ öncelikle dosya yoğunluğunun yüksek olduğu alanlarda sınıflandırma, dosya yönetimi ve ön değerlendirme desteği sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Japon stratejisi, yapay zekanın rolünü kasıtlı olarak sınırlayarak, onu yargı kararlarında öngörücü bir bileşen olarak değil, sekreterlik ve süreç yönetimi için destekleyici bir araç olarak konumlandırıyor.

Japonya'daki bu ölçülü yaklaşım, büyük ölçüde acil etik riskleri azaltma ve artan yazılım uygulama maliyetleri üzerinde kontrolü sürdürme arzusuyla motive edilmektedir. Model, yapay zekayı idari desteğe odaklayarak (veri girişi, belge yönlendirme ve son tarih takibini otomatikleştirerek) hâkimin temel özerkliğini zorlamadan verimliliği artırmayı başarıyor. Bu strateji, maliyet bilincine sahip yönetimle uyumlu olup, kaynak kısıtlı mahkemelerin verimlilik artışı için yapay zekayı benimsemesini sağlarken, optimize edilmiş iş akışları aracılığıyla personel harcamalarını kontrol etmesini garanti eder.

Japon yaklaşımı, etik yönetişimi vurgulayan ulusal "Toplum 5.0" vizyonuna da derinden kök salmıştır. Pilot projeler, veri güvenliği ve algoritmik şeffaflık ilkelerine güçlü bir şekilde öncelik vermektedir. Bu ihtiyatlılık ve açıklık taahhüdü, Avrupa'da bulunan GDPR gibi sıkı düzenleyici standartlarla önemli bir yakınsama gösteriyor. Bu stratejik uyum, teknolojik gelişimin etik standartlarla paralel ilerlemesini sağlayarak kurumsal kabulü ve uzun vadeli toplumsal güveni teşvik eder (Japonya PIPC, 2021).

Karşılaştırmalı Ekonomik Strateji ve Etkileri

Ekonomik açıdan bakıldığında, iki model farklı stratejileri temsil etmektedir: Alman modeli, teknolojiyi kullanarak dava sürelerini ve ilgili ekonomik maliyetleri agresif bir şekilde kısaltan, yüksek yatırım verimliliği stratejisini somutlaştırmaktadır. Japon modeli ise, sınırlı başlangıç yatırımının insan kaynakları maliyetlerini dengelemek için idari desteği optimize etmeye odaklandığı, kaynak kısıtlı bir idari verimlilik stratejisini temsil eder. Ancak her iki model de yapay zekanın yalnızca teknik bir düzeltme aracı değil, ekonomik planlama ve etkili kamu kaynak yönetimi için stratejik bir araç olduğunu teyit ediyor.

Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler için bu örnekler kritik bir stratejik seçim sunuyor: Odak noktası kademeli dijitalleşme ve idari verimlilik mi (Japon modeli), yoksa radikal verimliliği hedefleyen yüksek teknoloji entegrasyonu kapsamlı bir yapısal reform mu (Alman modeli) olmalı? Bu seçim sadece teknolojik yetenek tarafından değil, aynı zamanda mali sürdürülebilirliğin, kurumsal kapasitenin ve hukuk mesleği içindeki sosyal kabul düzeyinin pragmatik bir değerlendirmesi tarafından da yönlendirilmelidir. Sonuç olarak, Almanya ve Japonya'nın deneyimleri, yapay zekanın hukuk alanına entegrasyonunun kurumsal ve ekonomik dönüşümün çok katmanlı bir süreci olduğunu göstermektedir. Yapay zekâ, hukuk

ve ekonomi kesişim noktasında stratejik olarak kullanıldığında, ekonomik rasyonaliteyi kamu yararıyla dengeleyerek, adalet sisteminin kalitesini sürdürülebilir bir şekilde artırma ve kamu kaynaklarının verimli kullanımını sağlama potansiyeline sahiptir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, yapay zekâ teknolojilerinin hukuk sistemlerine entegrasyonunun yalnızca teknik değil; aynı zamanda iktisadi, etik, vicdani ve kurumsal boyutlarıyla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yapay zekâ, yargı süreçlerinde belge analizi, dava sınıflandırması, hukuki araştırma ve karar destek sistemleri gibi alanlarda verimliliği artırarak kamu harcamalarının etkinliğini yükseltebilir, iş yükünü hafifletebilir ve karar süreçlerini hızlandırabilir. Ancak bu olumlu katkıların yanında, yapay zekânın doğası gereği ciddi etik, vicdani ve insan haklarına ilişkin riskler de barındırdığı unutulmamalıdır.

İktisadi açıdan değerlendirildiğinde, yapay zekâ sistemlerinin başlangıçta yüksek sabit yatırım maliyetleri doğurduğu, ancak uzun vadede işlem başı maliyetleri düşürerek kamu hizmetlerinde verimlilik artışı sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda karar vericilerin yalnızca teknik fizibiliteye değil, aynı zamanda yatırımların toplumsal fayda üretme kapasitesine odaklanmaları önem arz etmektedir. Kısa vadeli bütçe kaygılarıyla yapılan planlamalar, uzun vadede toplumda etik, sosyal ve hukuki maliyetler doğurabilir. Ancak güncel durumda yapay zekânın insan yerine karar verici konumuna getirilmesi, kabul edilebilir bir yaklaşım değildir. Bugünkü teknolojik sınırlar içinde yapay zekâyı gerçek bir vicdan duygusu kazandırmak mümkün değildir. Zira vicdan, yalnızca rasyonel veri analiziyle değil; insanın duygusal zekâsı, etik anlayışı, kültürel bağlamı ve toplumsal değerleriyle şekillenen karmaşık bir yapıdır. Yapay zekâ, etik kararlar alabilse bile, bu kararlar veri kümesi ve algoritma sınırları içinde kalır; dolayısıyla yalnızca simüle edilmiş bir etik anlayışı sunabilir.

Bu nedenle, yapay zekâ sistemleri nihai karar verici değil; insan merkezli bir adalet anlayışını destekleyen araçlar olarak konumlandırılmalıdır. Bu yaklaşım, yalnızca etik değil aynı zamanda işlevsel bir zorunluluktur. Zira adaletin sağlanması, yalnızca prosedürel doğrulukla değil, aynı zamanda vicdani meşruiyetle mümkündür. İnsan hukukçuların ve hâkimlerin denetimi ve rehberliği olmadan çalışan yapay zekâ sistemleri, hatalı kararlar verebilir ve bu durum bireylerin temel hak ve özgürlüklerini tehdit edebilir.

Bu bağlamda kişisel verilerin korunması, özel hayatın gizliliği ve insan haklarına saygı, yapay zekâ sistemlerinin kullanımında öncelikli ilkelere aittir. Teknolojinin denetimsiz biçimde yaygınlaştırılması, bireylerin mahremiyetini ihlal edebilir ve ayrımcılığa sebep olabilir. Bu nedenle yapay zekâ temelli uygulamalarda bireylerin denetim birimlerine başvuru hakkı mutlak surette sağlanmalı, hukuki şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri gözetilmelidir. Kamu otoriteleri açısından da yapay zekâ kullanımı, yalnızca eylemler değil, ihmaller nedeniyle de sorumluluk doğurabilir. Bu nedenle ayrımcılığın önlenmesi, şeffaflık, erişilebilirlik, hesap verebilirlik ve katılımcı yaklaşımların benimsenmesi, kamu yönetimi açısından

vazgeçilmez birer unsur hâline gelmektedir. Aksi takdirde, yapay zekâ sistemleri toplumsal eşitsizlikleri artırma riskini de beraberinde getirebilir.

Uluslararası uygulamalar göstermektedir ki, her ülkenin kurumsal yapısına, mali kapasitesine ve toplumsal değerlerine uygun özgün stratejiler geliştirmesi gereklidir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından bu süreç, bir yandan teknolojik modernleşme fırsatı sunarken, öte yandan var olan yapısal sorunları derinleştirme riski taşımaktadır. Bu ikili yapı, kamu politikalarının stratejik planlama ve disiplinlerarası yaklaşımlarla şekillendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, dijitalleşme süreci “veri, güç ve adalet” ekseninde şekillenirken; hukuk, teknoloji, iktisat, kamu yönetimi ve etik felsefenin birlikte düşünülmesi gereken çok katmanlı bir dönüşüm alanına işaret etmektedir. Yapay zekâ bu dönüşümde güçlü bir araç olabilir, ancak kararların nihai sorumluluğu insanlara ait olmaya devam etmelidir. Belki de bu noktada, yapay zekânın yalnızca belge düzenleme ve sınıflandırma gibi alanlarla sınırlandırılması, adaletin kaosa sürüklenmesini önleyecek bir tedbir olarak değerlendirilebilir. Denetimsiz bir yapının her zaman sorun doğurma potansiyeli olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı. (2025a) “Adalet Bakanı Tunç’un TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu 2025 yılı bütçe sunumu [Basın açıklaması]”, DOI: <https://basin.adalet.gov.tr/adalet-bakani-tunc-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-2025-yili-butcesinin-sunumunu-yapti>.
- Adalet Bakanlığı. (2025b, Kasım 6) “Adalet Bakanı Tunç, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’nda 2025 yılı bütçesinin sunumunu yaptı”, DOI: <https://basin.adalet.gov.tr/adalet-bakani-tunc-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-2025-yili-butcesinin-sunumunu-yapti>.
- Adhikary, S., Roy, D., & Ghosh, K. (2024) “A case Study for Automated Attribute Extraction from Legal Documents Using Large Language Models”.
- Bilgin, K. R. (2022) “Uluslararası Sistem ve Yapay Zekâ: Eski Rakipler ve Yeni Politikalar”, Panorama. DOI: <https://www.uikpanorama.com/blog/2021/12/30/uluslararasi-sistem-ve-yapay-zeka-eski-rakipler-ve-yenipolitikalar>.
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. (2023) “Adlî Tıp Ve Dijital Delil İnceleme Kapasite Raporu”, DOI: <https://cte.adalet.gov.tr>.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024) “2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Gerekçesi”, DOI: <https://www.sbb.gov.tr>.
- Danıştay Başkanlığı. (2024) “E-Duruşma Uygulamaları ve Dijitalleşme Raporu”, DOI: <https://www.danistay.gov.tr>.

Eltimur, D. Y. (2022) “İnsan Haklarının Korunması Bağlamında Yapay Zekâ Uygulamaları”, AkdHFD, 12(2), 559-594.

HSK (Hakimler ve Savcılar Kurulu). (t.y.) DOI: <https://www.hsk.gov.tr/>.

Krausová, A. (t.y.) “Hukuk ve Yapay Zekâ Arasındaki Kesişmeler” (Intersections between Law and Artificial Intelligence).

Kılıçaslan, S. K. (2019) “Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar”, YBHD, 4(2), 363-389.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2022) “Artificial Intelligence in the Public Sector: A Global Perspective”. DOI: <https://www.oecd.org/governance/ai>.

Surden, H. (2019) “Artificial Intelligence and Law: An Overview”.

TÜBİTAK BİLGEM. (2022) “Yapay Zekâ Uygulamaları ve Kamuda Kullanımı Raporu”, DOI: <https://bilgem.tubitak.gov.tr>.

Türkiye Barolar Birliği. (2023) “Yapay Zekâ Ve Hukuk: Hukuk Sistemine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, DOI: <https://www.barobirlik.org.tr>.

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı. (2021) “Yargıda Dijital Dönüşüm Strateji Belgesi”.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024) “Yargı İstatistikleri”, DOI: <https://data.tuik.gov.tr>.

UYAP (Ulusal Yargı Ağı Projesi). (t.y.) DOI: <https://vatandas.uyap.gov.tr/>.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Teşekkür: -

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Acknowledgement: -
